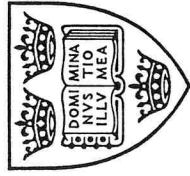

SCRIPTORVM CLASSICORVM
BIBLIOTHECA OXONIENSIS

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

C. VALERII CATVLLI
CARMINA

RECOGNOVIT

BREVIQUE ADNOTATIONE CRITICA INSTRVXIT

R. A. B. MYNORS

LITTERARVM LATINARVM PROFESSOR PVBLICVS
APVD OXONIENSES

OXONII

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

OXONII

Excudebat Vivianus Ridler
Architypographus academicus

© Oxford University Press 1958

PRAEFATIO

CATULLI carmina, quotquot supersint, exeunte demum saeculo post Christum natum tertio decimo ex obliuione in Italorum studiosorum notitiam prodixisse iam satis constat; unicum illud exemplar repperisse (quo in loco, nescimus) notarium quendam Veronensem testatur epigramma Beneuenu de Campexanis Vicentini, quod ad libri nostri calcem lector inuenies.¹ Archetypi huius, post breue tempus (quoad scimus) deperditi, textum reintegrare nobis labor primus incumbit; quo functuri ne inter codices manu scriptos diutius haereamus (extant enim fere centum decem),² inuenit praedecessorum nostrorum diligentia tres saeculo quarto decimo in Italia septentrionali exaratos, qui haud minus fide quam aetate ceteris praestent.

Antiquissimus, nisi fallor, et quodam modo sincerissimus codex est Oxoniensis bibliothecae Bodleianae Canonicianus class. lat. 30 (O), optime scriptus ab homine uix satis docto, sedulo tamen ac modesto, et qui saepe quod non intellexisset describere mallet quam textum coniecturis sollicitare. Desunt et litterae initiales et tituli carminum, quos tamen notis indicauit addendos; addita est tantum imago pulchra auctoris. In lucem protulit anno MDCCCLXVII R. Ellis, fundamentum textus cum Parisino posuit anno MDCCCLXXIV Aemilius Bæhrens.

Oxoniensi proximus, permaximi et ipse pretii, accedit

¹ De his rebus scripserunt inter alios R. Ellis, *Catullus in the XIVth Century* (Londini MCMV), et B. L. Ullman, *Studies in the Italian Renaissance* (Romae MCMLV), 81-115, 195-200; de Beneuenu nuper egit R. Weiss in *Bollettino del Museo Civico di Padova* XLIV (MCMLV).

² Codicum laterculum publici iuris fecit anno MCMVII W. G. Hale (*Classical Philology*, III, 233-56); de recuperando archetypi textu optime disseruit A. Morgenthaler, *De Catulli codicibus* (Argentorati MCMIX).

FIRST PUBLISHED 1958

Reprinted lithographically in Great Britain
at the University Press, Oxford,
from corrected sheets of the first edition
1960

Parisinus bibl. nationalis lat. 14137, olim Sangermanensis (*G*), qui (si qua fides scribae) anno mccccxxv exaratus est; habet enim ad calcem post Beneuenui uersus supra dictos:

Tu lector quicumque ad cuius manus hic libellus obuenerit scriptori da ueniam si tibi corruptus uidebitur, quoniam a corruptissimo exemplari transcripsit; non enim quodpiam aliud extabat, unde posset libelli huius habere copiam exemplandi. Et ut ex ipso salebroso aliquid tantum sugger(er)et, decreuit potius tamen corruptum habere quam omnino carere, sperans adhuc ab aliquo alio fortuite emergente hunc posse corrigere. Valebis si ei imprecaturs non fueris. 1375 mensis octobris 19° quando Cansignorius laborabat in extremis etc. Lesbia damnose bibens interpretatur.

Qui Cansignorius cum Veronae dominus fuerit, coniectari licet in ipsa Verona ciuitate scriptum esse codicem; scripsisse Antonium de Leniaco Cansignori ipsius cancellarium suspicatur uir harum rerum peritissimus Ioseppus Billanouich. Quinto decimo saeculo se possedissee testatur 'Bonifatius Perutius prothonotarius apostolicus in Roma', cuius etiam stemma gentilicium primae paginae extat appictum. Titulos exhibet minio ascriptos partim in textu partim in margine, sed haud scio an omnes eadem manu. Correctorem passus est, a nobis *g* dictum, cuius idcirco hic exscripsimus notulas, ut quam plenissima codicis pretiosi notitia studiosis exhibeat; monemus tamen diserte nullam eis esse auctoritatem. Parisino primus usus uidetur esse anno mdcccxxx C. I. Sillig.

Parisini frater, ut ita dicam, non multis annis natu minor Vaticanus est Ottobonianus lat. 1829 (*R*), optime scriptus et litteris initialibus ornatus; qui eo tamen editoris nescio cuius manum fatetur et se Parisino minus sincerum prodit, quod et Beneuenui uersus a calce ad frontem libri in modum prooemii migrare iussit et titulos omnes, morem sui temporis secutus, e marginibus intra textum redegit. Primus aetatis nostrae inuenit anno mdcccxcvi W. G. Hale. Peculium fuerat

hominis litteratissimi Colucii Salutati, Florentinae r.p. cancellarii, qui anno mcccvi obiit; correxerunt plures manus, quas hic omnes praeter recentissimas inuitus *r* appello, dum spero quandam de Colucii eiusque amicorum studiis peritissimum nos tandem aliquando plenius esse docturum. Hic codex cum Florentinae in manibus uiri doctorum amicissimi extiterit, non mirum si apographa progeniuit, ex quibus nonnulla adhuc seruantur. Quippe a Romano originem duxisse credo codices Florentinos bibl. Mediceae Laurentinae 36. 23 (et ipsum fortasse saeculo quarto decimo exeunti ascribendum) et 33. 12 (anno mcccclvii in usum Iohannis de Medicis pulcherrime exaratum) necnon cartaceum Vaticanum Ottobonianum lat. 1550; a Romano correcto, uel ab aliquo eius apographo perperito, cartaceum alterum Venetum Marcianum lat. xii. 80 (4167). Cuius hic illic sub nota *m* mentionem feci, cum correctori codicis *G* uel ipse uel eius consimilis praesto fuisse uideatur (sicut dispexit Hale), ne quis nimiam iam auctoritatem eis lectionibus tribuat, quas hucusque codici *G* imputauerunt editores, sed re uera *Rmg* uel *rmg* uel *mg* originem habent. Sed in his minutis me semper recte iudicasse affirmare non ausim.¹

Ceterum codices *G* et *R* a communi fonte (*X*) deriuatos esse docent non tantum uersus xcii. 3, 4 in utroque praetermissi, quod cuius accidere potuit, quantum artissima inter eos necessitudo unaquaque in pagina obuia (ita tamen ut *R* ex *G* deriuari uix possit), eadem in marginibus annotationes, eadem inter uersus lectiones uariae utrique ab ipso scriba ascriptae et a communi fonte deductae. Ea enim erat codicis

¹ Parisini imaginem phototypicam uix satis fidam anno mdcccxc Parisiis edidit E. Chatelain, Marciani mdcccxcii C. Nigra. Scripturae specimina e codicibus *OG* et Thuaneo annis mdcccxxxiv et 'xcii dedit idem Chatelain (*Paléographie des Classiques latins*, tabulae xiv-xv a), e codice *O R*. Ellis in editione Oxoniensi anni mdcccclxxviii, e cod. *R* W. G. Hale anno 'xcvii (*American Journal of Archaeology*, series noua, i).

archetypi scriptura, ut ipsis antiquariis non unum in modum se legendum praeberit: scribe codicis *O* illud unum posuit quod sibi legere uisus est, scribe cod. *X* legendi incertus inter duas lectiones eligendam ueritatem saepius reliquit, unde plerumque illa in *GR* lectionum uarietas siglo *al.* (= *aliter*) ab ipsis scribis insignita; cuius tamen aliquam partem coniecturae deberi non negauerim. Quisquis igitur ad Catulli textum stabilendum testimonia conquirat, primum ex codicibus *G* et *R* textum codicis deperdit *X* redintegrare debet (id quod fere semper fieri potest); collatis deinde codd. *O* et *X*, ad archetypum illud tanquam ascendere, quod fortasse sexaginta ante annis inuenerat ignotus ille noster Veronensis. Quodsi requiramus, quanam fuerit archetypi forma et aetas, iam demonstraui u.d. B. L. Ullman eandem fuisse et carminum et titulorum dispositionem, quae etiamnum in codicibus *O* et *G* seruetur, in *R* editoris alicuius curis sublata sit (aliquo modo ad calcem huius praefationis eam effingere conatus sum); apicum formam est unde suspicemur eiusmodi fuisse, qualis in codicibus saeculo tertio decimo in Italia septentrionali exaratis usu fuerit. Sed quam lubrica res sit, ipsam codicis deperditi faciem ex apographis repraesentare uelle, quis non uidet?

Quod ad ceteros codices attinet, omnes in Italia saeculo quinto decimo (uel sexto decimo ineunte) exaratos, ex quibus plus quam octoginta in manibus habui, aliorum decem notitiam praedecessoribus meis debeo, omnes a codicibus *OGR* originem aut duxerunt aut, quod nobis idem ualet, duxisse possunt. Vnus in tanta testium penuria succurrit Parisinus bibl. nat. lat. 8071 (*T*), florilegium quod dicunt Thuanum, codex nono saeculo non ita sedulo scriptus, qui carmen lxii continet; quem tamen ex eadem qua ceteri stirpe progenitum arguit lacuna post uersum 32 obuia erroneaeque alii.

Per multis igitur mendis, plerumque minoribus, textum in

archetypo nostro seruatum scatuisse non mirum est, ex quibus satis multa iam ineunte saeculo quinto decimo a correctoribus *r(m)g* suo Marte sublata sunt. Insequitur deinde series longa hominum doctorum, praesertim Itolorum, qui ad purgandum textum Catullianum operam nauauerunt. Ex eis quidem, qui ante inuentam artem typographicam uixerunt, quis quid quo anno correxerit, nondum possumus affirmare; attamen in emendationibus ordinem quendam, ut ita dicam, dispicere mihi uideor, quem graecis apicibus insignire commodum duxi.

α —ante annum enim mccccxii necesse est factae sint fere sedecim, quas praebet codex Bononiensis bibl. uniuersitatis 2621, qui eo anno ab Hieronymo Donato patricio Veneto finitus postea in manus deuenit u.d. Hermolai Barbari. Liber aliquin non magni pretii uetustissimus est ex eis (extant numero plus minus triginta quinque; inter uetustiores est Florentinus bibl. Med. Laur. 33.13), in quibus uersus xlv. 21–lxii. 66 post xxiv. 2 (uel xxiv. 10, uel xxv. 13) locum inuenerunt.¹

β —ante annum mccccxxiv triginta ad minus, quas suppeditat codex insignis Parisinus bibl. nat. lat. 7989 in usum docti cuiusdam, cuius nomen nondum innotuit, exaratus; finitus est enim Catulli textus mense nouembri anni 'xxiii. Hic primus ex superstitibus Tibullum et Propertium cum Catullo in unum uolumen redegit.²

γ —ante annum mccccxlii uiginti fere, quas codex Antenorius Balbi anni 'li (in quo desunt omnia post u. lxi. 127),³ Leidensis Vossianus lat. oct. 59 anni 'liii⁴ cum gemello suo Oxoniensi

¹ Imaginem quandam typis adumbratam edidit anno mcmli u.d. I. B. Pighi. Ipse crediderim permultas emendationes ipsius Barbari manu additas ab editione typis impressa emanasse, quam anno mccccclxxxi eidem Hermolao dedicauit Iohannes Calphurnius.

² Ultimam Catulli paginam lucis ope depingendam curauit S. Gaselee, *Petronii codex Traugurienis* (Cantabrigiae mcmxv).

³ Huius libri copiam debuit Ellis Waltero Ashburner, nos amico qui hodie eum possidet Iohanni Waynflete Carter, studiorum Catullianorum fautori.

⁴ Vossianum hunc, qui titulum exhibet saeculo quinto decimo manu Angli cuiusdam additum, olim in Anglia in bibliotheca regia Iacobaea sub numero 8636 asseruatum esse me docuit Gerardus Liefinck meus; unde

PRAEFATIO

Bodleiano Canoniano class. lat. 33, Vaticanus Palatinus lat. 910, Hamburgensis philol. 1. 139, Mediolanensis Ambrosianus H 46 supra.

8—ante medium saeculum quintum decimum sublata sunt menda alia quindecim, quae iam correctæ uidemus in textu Parisini bibl. nat. lat. 8234 (quem dicunt Colbertinum), quibus aliquid de suo conferunt Berolinensis Diezianus B. Sant. 36 et Mediolanensis Ambrosianus M 38 supra, necnon

ε—uiginti quinque, quae in Mediolanensi Braidensi ad. xii. 37, no. 2 anni fortasse mcccc.; quem longo satis intervallo sequuntur gemini Brixianus bibl. Querinianae A. vii. 7 et Londinensis musei Britannici Harleianus 2574.

Illuxisse deinde studiis Catullianis diem, nisi potius aetatem quandam dicendum, nos docet messis uberrima emendationum ante annum mccccxī factarum plures in codices recondita, qui in duas tanquam societates discedunt. Sunt autem hi:

ζ—Londinensis mus. Brit. inter additicios 11,915 anno mccccx a notario Taruisino completus, Florentinus bibl. nat. Magliabechianus vii 1158, Florentinus bibl. Riccardianae 606, Berolinensis Diezianus B. Sant. 37 anni 'LXIII (hic bis terque aliquid utile ultro etiam profert), quos sequitur plerumque Londinensis inter additicios 11,674;

7—Vicentinus bibl. Bertoliana G. 2. 8. 12 Patavii transcriptus anno mccccx, Oxoniensis Bodleianus Laudianus lat. 78 eiusdem anni,¹ Guelpherbytanus Gudianus lat. 332, Leidensis Vossianus lat. oct. 81, una cum recentioribus Vaticano. Chisiano H. iv. 121 et Veneto Marciano lat. 12. 153 (4453), Vaticano Vat. lat. 1608 anni mccccxxix et Ven. Marc. lat. 12. 86 (4170). Quantum uiris doctis illius aetatis debeamus Catulli studiosi, ex hoc liquet, quod emendationes quinquaginta fere nota ζγ insigniendas inuenio, nota ζ quinquaginta, plures etiam 7; spero aliquando fieri posse, ut aliquae ex eis nominatim auctoribus suis reddantur.²

crediderim hoc esse textus Catulliani (haud scio an et Tibulliani) exemplar, quod primum in ultimos Britannos deuenit.

¹ Laudiani perit ultimum folium; seruatur anni mentio apud editionem Cantabrigiensem anni mcccc, p. 494.

² Codices quos supra sub littera ζ nominaui (praeter Londin. addit.

x

PRAEFATIO

θ—Post quos tanquam spicilegium minime spernendum egit uir quidam doctus (si is uere unus, ut suspicor, fuit), cuius emendationes fere quinquaginta suppeditat codex Londinensis mus. Brit. Eger-tonianus 3027 anno mccccxvii Perusiae scriptus (Cuiacianus est Scaligeri), quocum plerumque faciunt Neapolitanus bibl. nat. iv. F. 61, Londinensis mus. Brit. Burneianus 133 et Pisaurensis bibl. Oliuerianae 1167 finitus Senis anno 'LXX.¹

In his igitur codicibus manu scriptis eorumque similibus textum uidemus per sexaginta annos Itolorum diligentia et mentis acumine defaecari. Necdum omnia sublata sunt menda, cum subito ars typographica inuenta magnum his studiis impetum addidit. Editus est enim Catullus typis impressus primum Venetiis anno mccccxxii; deinde 'LXXIII Parmae cura Francisci Puteolani; circa annum 'LXXV Romae (haec editio, quam sub 'antiquissimae' nomine primus asciuit Ellis, fundamentum habet Venetam, ab imperitissimo typotheta sed non sine ingenio et alicuius codicis manu scripti adiumento interpolatam); 'LXXXI Vicentiae cura Iohannis

11,915), sicut iam secundis curis Paris. lat. 7989, in locum uersus deperditi lxxv. 9 suffecerunt *Alloquar audiero nunquam tua loquentem*, quod parum prudenter amplexi sunt editores nonnulli; ita, sed *tua uerba loquentem* addit. 11,915 cum aliquot recentioribus; . . . *tua fata loquentem* η. Pro u. lxxviii. 47 exhibent libri sub notis βζγ supra nominati *Omnibus et triuis uulgetur fabula passim*, quod testibus Paris. lat. 7989 et Ambros. H 46 supra 'suppleuit Seneca', teste Magliabechiano (cui minorem fidem habendam crediderim) 'Philephus suppleuit'. Recentiores fere omnes ex eis qui lxxv. 9 uerba proferunt, hic habent *Omnibus inque locis celebretur fama sepulti*, quod teste Paris. lat. 8232 'Petrus Odus suppleuit', sicut qua est humanitate me certior fecit Gilbertus Ouy. Ecce grammaticorum industriam, Thomae Senecae scilicet de Camerino et Petri Odi Montopolitani, qui Pomponii Lacti magister fuit et scripsit Vaticanum Palatinum 1652 (ipsius Lacti manu exaratus dicitur Vaticanus lat. 3260).

¹ Berolinensium duorum notitiam mihi commodauit Lachmann, Hamburgensis Schwabe editionibus Berolinensibus ille anni mccccxxix, hic 'LXVI; Brixiani V. Cremona, qui imaginem typis effictam Bononiae edidit anno mcmxlv, Pisaurensis M. Zicari in *Studiis Oliuerianis*, i (mcmliii).

xi

PRAEFATIO

Calphurnii,¹ Brixiae 'lxxxv cum commentario Antonii Parthenii. Qui editores utrum a codicibus recentioribus lectiones suas nuper emendatas mutuati sint an de suo excogitauerint, saepe difficile est dictu, cum illa aetate mutuum, ut ita dicam, fuerit commercium inter typis impressos codices et manu scriptos; hoc saltem constat, scriptos nonnullos a uiris doctis identidem adhibitos nihil utile continere, nisi quod ab impressis compilauerint. Anno mccccxcv Venetiis prodierunt Hieronymi Auanti emendationes in Catullum; 'xcvi textus una cum commentario Palladii Fuscii; mdii prima editio Aldina, accurate eodem Auantio; mdcxxi textus multis antea annis a Baptista Guarino emendatus cum expositionibus filii eius Alexandri; Auantius, uir in Catullo emendando indefessus, textum tertio correxit in editione hodie rarissima, a Trincauellio typotheta circa annum mdcxxxv typis mandata, quam idem Ellis inuenit. Sequuntur Marcus Antonius Muretus francogallus mdliv, Achilles Statius lusitanus mdlxvi, Iosephus Scaliger batauus mdlxxvii, alii per multi.

Has editiones omnes perluastrauimus, ut quam plenissime discamus quid a quoque et quo ordine ad corrigendum textum Catullianum prolatum sit. Veritatem tamen omnibus in locis me inuenisse prorsus non credo; quod potui enim feci, non quod uolui. In adferendis codicum lectionibus meros scribarum errores, praesertim scribae codicis O, et quisquillas orthographicas (ex. gr. *Catulus*, *sinediorem*, *nec quicquam* ubi scribendum erat *Catullus*, *inaediorem*, *nequiquam*) plerumque praetermisi; in expiscandis praesertim antiquioribus uerborum formis codici archetypo, ut qui ipse recentioris aetatis esse potest, non nimiam fidem tribui. Quod ad uersus deprauatos atinet, qui post tot uiroborum doctorum labores

¹ Viri de Catullo optime meriti uitam scripsit anno mcmx v. Cian (*Archivio storico lombardo*, series quarta, xiv. 221-48).

PRAEFATIO

Oedipum suum adhuc flagitant, mihi nec doctrinam neque ingenium ad eos tandem enucleandos suffecisse uix est cur moneam.

In appendice, permittentibus amicis uu.dd. E. Lobel, D. L. Page, R. Pfeiffer, textum graecum subiunxi carminum Sapphici et Callimachei, quae imitatus est noster.

Restat ut gratias ex animo agam, cum tot bibliothecarum curatoribus qui me benigne exceperunt, tum amicis I. W. Carter, C. I. Fordyce, E. Fraenkel, R. W. Hunt, R. G. C. Leuens, R. G. M. Nisbet qui consiliorum et librorum copia studiis meis opitulati sunt.

R. A. B. M.

Dabam Oxonii

e collegio Corporis Christi,
mense Maio mcmxvii

CARMINVM IN ARCHETYPOT DISCRIPTIO

CARMINVM in archetypo haec uidetur fuisse dispositio
(J indicat extitisse titulum in contextu positum, cum littera
initiali fortasse minio picta; § paragraphum tantum primo
carminis uersui appictam, cum titulo in margine posito, sine
littera picta):

J i Ad Cornelium	§ xxxii-xxxiii Ad Ipsicillam
J ii-iii Fletus passeris Lesbie	§ xxxiv Carmen diane
J iv De Phasello	§ xxxv Ad Ceciliam iubet libello loqui
J v Ad Lesbiam	§ xxxvi Ad lusi cacatam
J vi Ad Flauium	§ xxxvii 1-16 Ad contubemales
J vii Ad Lesbiam	§ xxxvii 17-xxxix 21 Ad Egna-
J viii Ad se ipsum	tium
J ix-x Ad Verannium	§ xl-xlviii Ad Ravidum
§ xi Ad Furium et Aurelium	J xlix Ad Romulum (?)
J xii Ad Matrucinum Asinium	J l Ad Lucinium
J xiii Ad Fabullum	J li Ad Lesbiam
J xiv-xv Ad Caluum Poetam	J lii 1-liii 4 In Nouium
J xv-xvi Ad Aurelium	§ liii 5-liv 5 De Octonis capite
§ xvii sine titulo	§ liv 6-lv 22 In Camerium
J xxi Ad Aurelium	J lvi 1-lviii 10 Ad Catonem
§ xxii Ad Varum	§ lix-lx In Rufum
§ xxiii-iv Ad Furium	J lxi Epythalamius Junie et Mallii
§ xxv Ad Tallum	J lxii Exametrum carmen nupti-
§ xxvi Ad Furium	ale
§ xxvii Ad Pincernam suum	J lxiii De Berecinthia et Athi
§ xxviii Ad Verannium et Fabul-	J lxiv 1-322 Argonautia
lum	§ lxiv 323-408 Epythalamium
§ xxix In Romulum cathamitum	Thetidis et Pelei
§ xxx Ad Alphenum	J lxv-lxvii Ad Ortalem
§ xxxi Ad Sirmium insulam	

xiv

PRAEFATIO

J lxxiii Ad Mallium	J lxxxix-xci In Gellium
J lxx-lxxi In Rufum	§ (?) xcii-xcix In Cesarem
J lxxii-lxxvi Ad Lesbiam	§ (?) c In Celium et Quintium
J lxxvii-lxxix Ad Rufum	§ (?) ci-cxvi Fletus de morte
J lxxx-lxxxviii Ad Gellium	fratris

xv

SIGLA

CODICES:

- V* = archetypum (fons communis codd. *O* et *X*)
- O* = Oxoniensis Canonianus class. lat. 30 s. xiv
- X* = fons communis codd. *G* et *R*
- G* = Parisinus lat. 14137 anni mcccclxxv
- R* = Vaticanus Ottobonianus lat. 1829 s. xiv ex.
- T* = Parisinus lat. 8071 s. ix (*continet carmen lxii*)
- OI* = *O nondum correctus, similiter GI RI.*

FONTES CONIECTVRARVM MANY SCRIPTI:

- r* = corrector(es) cod. *R*
- m* = Venetus Marcianus lat. xii. 80 (4167) s. xv in.
- g* = corrector(es) cod. *G*

Coniecturae e codicibus recentioribus ductae his notis insignitae sunt:

α	= nescio quis ante annum mccccxii
β	= " " " mccccxiv
γ	= " " " mccccliii
δ, ϵ	= " " " medium s. xv
ζ, η	= " " " annum mccccclx
θ	= " " " mccccclxviii

FONTES CONIECTVRARVM TYPIS IMPRESSI:

1472 = editio Veneta anni mccccclxxii; 1473 = Parmensis a. 'lxxxiii;
ed. Rom. = anonyma a. circa 'lxxxv; *Calpb(urnius)* = Vicentina a. 'lxxxvi;
Pariblenius = Brixiensis a. 'lxxxv; *Auantius* = Emendationes eius a.
 'xcv; *Pall(adius)* = Veneta a. 'xcvi; *Aldina* = Veneta a. mdii; *Guarinus*
 = Veneta a. mdxxi; *Auantius*³ = Veneta apud Trincauellum a. circa
 MDXXXV.

CATVLLI CARMINA

I

Cv1 dono lepidum nouum libellum
 arida modo pumice expolitum?
 Corneli, tibi: namque tu solebas
 meas esse aliquid putare ^{bona q. aucto. exp} nugas
 iam tum, cum ausus es unus Itolorum
 omne aeuum tribus explicare cartis
 doctis, Iuppiter, et laboriosis.
 quare habe tibi quidquid hoc libelli
 quaecumque; quod, <o> patrona uirgo,
 plus uno maneat perenne saeculo. 5 10

II

PASSER, deliciae meae puellae,
 quicum ludere, quem in sinu tenere,
 cui primum digitum dare appetenti
 I 1 citat *Ausonius eclogarum* i. 1 (p. 120 *Schenkl*, p. 86 *Peiper*); 1-2
Isidorus etymologiarum vi. 12. 3; 1, 2, et 4 *Marius Victorinus, ars gramm.*
 (p. 148 *Keil*), *Caesius Bassus de metris* (p. 261 *K.*), *Terenianus de metris*
 2562-4 (p. 401 *K.*); cf. *Attilium Fortunatianum, ars* (p. 298 *K.*). 2 *Seruius*
ad Vergili, aen. xii. 587 'in pumice' autem masculino genere posuit . . .
 licet Catullus dixerit feminino. 3-4 *Plinius hist. nat.* i. praef. 1 nam-
 que tu solebas nugas esse aliquid meas putare, ut obiter emolliam Catullum
 contrarium meum.
 II 1 citant *Caesius Bassus* (p. 260 *K.*), *Atilius Fort.* (p. 293 *K.*), *fragmen-*
tum quod Censorini dicitur de metris (p. 614 *K.*).

I 2 arida ex *Seruius Itali*: arido *V* 5 tum . . . es: tamen . . . est *V*
 8 tibi habe *V*: corr. η libelli al. mei *X* (al. mei *del. r*) 9 o add. θ
 quaecumque quidem est, patroni ut ergo *Bergk* 10 perire *O*
 II 3 cui *O* (in *margin*) *r*: qui *V* appetenti *r*: at petenti *V* (al. petenti
X, al. parenti *g*)

I

B

aut rapidi Tritonis era aut Amarunsia uirgo 395
armatas hominum est praesens hortata cateruas.
sed postquam tellus scelere est imbuta nefando
iustitiamque omnes cupida de mente fugarunt,
perfundere manus fraterno sanguine fratres,
destitit extinctos gnatus lugere parentes,
optauit genitor primaevi funera nati,
liber ut innuptae poteretur flore nouercae,
ignaro mater subternens se impia nato 400
impia non uerita est diuos scelerare penates.
omnia fanda nefanda malo permixta furore
iustificam nobis mentem auertere deorum.
quare nec talis dignantur uisere coetus,
nec se contingi patiuntur lumine claro. 405

LXV

ET SI me assiduo confectum cura dolore
seuocat a doctis, Ortale, uirginibus,
nec potis est dulcis Musarum expromere fetus
mens animi, tantis fluctuat ipsa malis—
namque mei nuper Lethaeo gurgite fratris 5
pallidulum manans alluit unda pedem,
Troia Rheoteo quem subter litore tellus
creptum nostris obterit ex oculis.

numquam ego te, uita frater amabilior, 10
395 Amarunsia *Baebrens*, ramnusia 1472: ramunsia *O*, ranusia *X* (cf. lxvii. 71) 400 natos *X* 402 *nix sanum*, uti nuptae *Maebly* potiretur *V*: corr. *η* nouellae *Baebrens* 404 penates 1472: parentes *V* LXV 1 confectum *X* (al. defectum *R*), defectu *O* 2 seuocat *ζη*: sed uocat *V* 3 dulcis musarum *ζθ* (dulces *η*): dulcissimus harum *V* fretus *O*: fletus *ε* 5 lethaeo *θ*, lethaeo in *Parth.*: loethi *O*, lethi *X* fratris] factis *O* (cf. lxvi. 22) 7 Tydia al. troia *R* *X*, Tidia ut uidetur *O* rethaeo *O*, rhetheo *X* 9 uersum om. *V*

aspiciam posthac? at certe semper amabo,
semper maesta tua carmina morte canam,
qualia sub densis ramorum concinit umbris
Daulias, assumpti fata gemens Ityli.— 15
sed tamen in tantis maeroribus, Ortale, mitto
haec expressa tibi carmina Battiaade,
ne tua dicta uagis nequiquam credita uentis
effluxisse meo forte putes animo,
ut missum sponsi furtiuo munere malum
procurrit casto uirginis e gremio, 20
quod miserae oblitae molli sub ueste locatum,
dum aduentu matris prosilit, excutitur,
atque illud prono praeceps agitur decursu,
huic manat tristi conscius ore rubor.

LXVI

OMNIA qui magni dispexit lumina mundi,
qui stellarum ortus comperit atque obitus,
flammeus ut rapidi solis nitor obscuretur,
ut cedant certis sidera temporibus,
ut Triuiam furtim sub Latmia saxa relegans 5
dulcis amor gyro deuocet aereo:
idem me ille Conon caelesti in lumine uidit
e Beroniceo uertice caesariem

11 at *ζ*: aut *V* 12 carmine *V*: corr. *γ* canam *ζ*: tegam *V* 14 Baulla *O*, Baulla *X* (al. Daulas *R*, baullas *g*) assumpta *O*, as(s)umpti *X* facta *O* ithilei *O*, ythilei *G*, ithiley *R* 16 baciade *r*: actiade *V* LXVI 1 despexit *V*: corr. *Calph.* 2 habitus *V*: corr. *ε* 4 certis] ceteris *O* 5 sub latmia *Calph.*: sublamina *O*, sublimia *G*, sublimia al. sublamia uel sublimina (sublamina *r*) *R* religans *V*: corr. *η* 6 gyro 1472 (gyro *Ellis*), cliuo *ε*: guioclero *V* 7 in lumine *V* *Passius* (lumine iam *ζ*), in culmine *Maebly*: numine *V* 8 ebore niceo *V*: corr. *η*

fulgentem clare, quam multis illa dearum
 leuia protendens brachia pollicita est, 10
 qua rex tempestate nouo auctus hymenaeo
 uastatum finis iuerat Assyrios,
 dulcia nocturnae portans uestigia rixae,
 quam de uirgineis gesserat exuuiis. 15
 estne nouis nuptis odio Venus? anne parentum
 frustrantur falsis gaudia lacrimulis,
 ubertim thalami quas intra limina fundunt?
 non, ita me diui, uera gemunt, iuerint.
 id mea me multis docuit regina querellis 20
 inuisente nouo proelia torua uiro.
 et tu orbum luxti deserta cubile,
 sed fratris cari flebile discidium?
 quam penitus maestas exedit cura medullas!
 ut tibi tunc toto pectore sollicitae 25
 sensibus ereptis mens excidit! at <te> ego certe
 cognoram a parua uirgine magnanimam.
 anne bonum oblita es facinus, quo regium adepta es
 coniugium, quod non fortior ausit alis?
 sed tum maesta uirum mittens quae uerba locuta es! 30
 Iuppiter, ut tristi lumina saepe manu!
 quis te mutauit tantus deus? an quod amantes
 non longe a caro corpore abesse uolunt?
 atque ibi me cunctis pro dulci coniuge diuiis

11 quare ex *V*: corr. 1473 12 uastum *V*: corr. $\xi\eta$ ierat *V*:
 corr. γ 15 anne θ : atque *V* 17 lumina *V*: corr. ξ 18 diui
 β : diu *V* iuerint *V*: corr. 1472 21 et *O*, et al. at *X*
 22 fratris] factis *O* 23 quam *Bentley*: cum *V* 24 ibi *G* tunc
 O , nunc al. tunc. *X* sollicitet *V*: corr. 1473 25 te add. *Auantius*³
 26 magnanima *V*: corr. $\xi\eta$ 27 quo *Auantius*³: quam *V* adepta es
Calph. (-ta's *Lachmann*): adeptos *O*, adeptus *X* 28 quo (*ia* ξ) non
 fortius (*ia* *Iuntina*) *Muretus* ausit 'antiqui codices' teste *Petro Nicetto*
apud Robertellum: aut sit *V* 29 cum *O* 32 adesse *G* 33 me
Colotius: pro *V*

non sine taurino sanguine pollicita es,
 si reditum tetulisset. is haut in tempore longo 35
 captam Asiam Aegypti finibus addiderat.
 quis ego pro factis caelesti reddita coetu
 pristina uota nouo munere dissoluo.
 inuita, o regina, tuo de uertice cessi,
 inuita: adiuro teque tuumque caput, 40
 digna ferat quod si quis inaniter adiuravit:
 sed qui se ferro postulet esse parem?
 ille quoque euersus mons est, quem maximum in oris
 progenies Thiae clara superuehitur,
 cum Medi peperere nouum mare, cumque iuuentus 45
 per medium classi barbara nauit Athon.
 quid facient crines, cum ferro talia cedant?
 Iuppiter, ut Chalybon omne genus pereat,
 et qui principio sub terra quaerere uenas
 institit ac ferri stringere duriem! 50
 abiunctae paulo ante comae mea fata sorores
 lugebant, cum se Memnonis Aethiopis
 unigena impellens nutantibus aera pennis
 obtulit Arsinoes Locridos ales equos,
 isque per aetherias me tollens auolat umbras 55
 et Veneris casto collocat in gremio.

34 taurino om. *O* 35 si] sed *O*, sed al. si *X* haut *Staius* (haud
iam Aldina): aut *V* 41 ferat quod *X*, feratque *O* adiuraret *V*:
 corr. *Aldina* 43 quem *X*, quae *O* maximum 'alii' apud *A*.
Guarinum: maxima *V* 44 Thiae *Vossius*: phytie *O*, phytie *X*
 45 cum *Rmg*: tum *V* peperere η : prope *V* cumque *O*, atque *G*,
 atque al. cumque *R* 48 Chalybon *Politianus*: celerum *O*, celitum
G, celitum al. celorum *R* (al. celum add. τ) 50 ferri (*ia* $\xi\eta$)
 stringere *Heyse*: ferris fringere (*ingere* *O*) *V* 51 facta *O* 52 meno-
 nis ethyopis *X* 54 arsinoes *Og*, arsinoes *G*, arsinoes al. arsinoes *Rm*
Locridos Bentley, Locricos *Staius*: elocridicos *V* alis *V*: corr. ξ
 55 isque (*V* is quia al. -que *m*, al. quia add. *g*) aduolat *X* 56 col-
 locat *O*, aduolat *X* (al. collocat *Rmg*)

ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
 Graia Canopitis incola litoribus.
 thi dii uen ibit uario ne solum in lumine caeli
 ex Ariadnaeis aurea temporibus 60
 fixa corona foret, sed nos quoque fulgeremus
 deuotae flauī uerticis exuuiā,
 uuidulam a fluctu cedentem ad templa deum me
 sidus in antiquis diua nouum posuit. 65
 Virginis et saeui contingens namque Leonis
 lumina, Callisto iuncta Lycaoniae,
 uertor in occasum, tardum dux ante Booten,
 qui uix sero alto mergitur Oceano.
 sed quamquam me nocte premunt uestigia diuum,
 lux autem canae Tethyi restituit, 70
 (pace tua fari hic liceat, Ramnusia uirgo,
 namque ego non ullo uera timore tegam,
 nec si me infestis disceptent sidera dictis,
 condita quin ueri pectoris euoluam)
 non his tam laetor rebus, quam me afore semper, 75
 afore me a dominae uertice discrucior,
 quicum ego, dum uirgo quondam fuit omnibus expers
 unguentis, una uilia multa bibi.

57 zephyritis *V* legerat *X* (al. legarat *Rmg*) 58 Graia *Baebrens*
 (graia iam *Lachmann*): gratia *V* Canopitis *Statius*, canopitis *ed. Rom.*:
 canopitis (con- *O*) *V* 59 inde *Venus Postgate*, hic lumen *Mouat*;
 locus *multum uexatus* lumine *γ*, limine *θ*: numine *V* (numine *R*)
 60 adrianeis *V*: corr. *η* 61 uos *OGI(?)* 63 uuidulam *A. Guarinus*
 (-lum iam *η*), uuidulum *ξ*: uuidulum *V* (uuidulum *rmg*) flucta *V*:
 fletu *Pall.* deum me *ξ*: decumme *V* 65 uirgo *O* 66 Callistoe
 iuncta Lycaoniae *Parib.*: calixto (calisto *γ*) iuxta licaonia *V* 69
 quicquam *O* 70 autem *cod. Berolinensis anni mcccclxxii*: aut *V*
 Tethyi *B. Guarinus*: theti *V* restituen *V*: corr. *Lachmann* 71
 pace *r*: parce *V* ranusia *O*, ranusia *X* 72 ullo *O*, nullo *X*
 73 si me *θ*: sine *V* disperpent *V* 74 qui *V* (qui al. quin *R*) ueri
cod. Berol. (ueri *Lachmann*): uere *V*, fort. recte
 75, 76 affore *V* 78 una *V*: nuptae *Morel*
 uilia *Lobd.*: mil(l)ia *V*

nunc uos, optato quas iunxit lumine taeda,
 non prius unanimis corpora coniugibus 80
 tradite nudantes reiecta ueste papillas,
 quam iucunda mihi munerā libet onyx,
 sed quae se impuro dedit adulterio,
 illius a mala dona levis bibat irrita puluis: 85
 namque ego ab indignis praemia nulla peto.
 sed magis, o nuptae, semper concordia uestras,
 semper amor sedes incolat assiduus.
 tu uero, regina, tuens cum sidera diuam 90
 placabis festis luminibus Venerem,
 unguinis expertem non siris esse tuam me,
 sed potius largis affice muneribus.
 sidera corrueant utinam! coma regia fiam,
 proximus Hydrochoi fulgeret Oarion!

LXVII

O DVLCI iucunda uiro, iucunda parenti,
 salue, teque bona Iuppiter auctet ope,
 ianua, quam Balbo dicunt seruuisse benigne
 olim, cum sedes ipse senex tenuit,
 quamque ferunt rursus gnato seruuisse maligne, 5
 postquam es porrecto facta marita sene.

79 quas *Calph.*: quem *V* (quem al. quam *R*) 80 prius *B. Guarinus*
et Pall.: post *V* uno animus *V*: corr. *θ* 81 reiecta *V*: corr. *η*
 82 quam *V*: quin *Lachmann* (*seruato in u. 80 post*)
 83 colitis] que-
 ritis *R* 85 levis bibat dona *V*: corr. *I472* 86 indignatis *O*,
 indigetis *G*, indigetis al. indignis al. indignatis *R* 87 nostras *V*:
 corr. *θ* 91 sanguinis *V*: corr. *Bentley* siris *Lachmann* (sueris iam
Scaliger): uestris *V* tuam *Auanitus*: tuum *V* 92 effice *V*: corr.
 94 id rochoi *V*: corr. *I472*
 93 corrueant *Lachmann*, cur retinent? *Pontanus*: cur iterent *V*
 LXVII 5 quamquam *O* nato *Froeblich*: uoto *V* maligno *X*
 6 es *Aldina*: est *V* marite *V*: corr. *ξ*